

POSTANOWIENIE

Dnia 21 lutego 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania Z. Spółki Akcyjnej z siedzibą w K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w C.
z udziałem zainteresowanego A. P.
o ustalenie podstawy wymiaru składek,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 21 lutego 2017 r.,
skargi kasacyjnej Z. Spółki Akcyjnej z siedzibą w K. od wyroku Sądu Apelacyjnego
w (...)
z dnia 15 października 2015 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od Z. Spółki Akcyjnej w K. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w C. kwotę 2400 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Z. Spółka Akcyjna z siedzibą w K. wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 15 października 2015 r.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzuciła naruszenie prawa materialnego: art. 18 ust. 1 w związku z art. 4 pkt 9 oraz art. 21 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 963 ze zm.; dalej ustawa systemowa), a także art. 11 ust. 1 i ust. 2 - 2b i 12 ust. 1 - 3 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (jednolity

tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 2032 ze zm.), przez ich błędną wykładnię, a w konsekwencji nieprawidłowe zastosowanie, polegające na przyjęciu, że stworzenie pracownikom możliwości nieodpłatnego korzystania z zakwaterowania w trakcie realizacji budowy stanowi przychód ze stosunku pracy, leży bowiem w „interesie pracownika” i „(...) nie wynika bezpośrednio z konieczności procesu technologicznego”, i tym samym powinno być uwzględniane w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne ubezpieczonych pracowników skarżącej; § 1, § 2 i § 3 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 2236 ze zm.) w związku z art. 21 ustawy systemowej, przez błędną wykładnię, a konsekwencji niewłaściwe ich zastosowanie. Sąd Apelacyjny w (...) przyjął nieprawidłowo, że w stanie faktycznym rozpoznawanej sprawy, rozporządzenie to stanowi samodzielną podstawę do uznania, wobec braku wyłączenia z oskładkowania świadczeń z tytułu zakwaterowania, że stworzenie pracownikom możliwości skorzystania z zakwaterowania w związku z pracą na budowie eksportowej, powinno być uwzględnione w podstawie wymiaru składek konkretnej osoby; art. 46 ust. 1 ustawy systemowej w związku z art. 7 Konstytucji oraz art. 217 Konstytucji w związku z art. 4 pkt 9 ustawy systemowej oraz art. 11 ust. 2 - 2b i art. 12 ust. 1-3 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, a także art. 47 oraz art. 51 ust. 1 i 2 Konstytucji, przez błędną ich wykładnię, a w konsekwencji nieprawidłowe przyjęcie, że ogólna norma art. 46 ust. 1 ustawy systemowej, zgodnie z którą płatnik składek jest obowiązany według zasad wynikających z przepisów ustawy obliczać, potrącać z dochodów ubezpieczonych, rozliczać oraz opłacać należne składki za każdy miesiąc kalendarzowy, stanowi wystarczającą podstawę dla prowadzenia przez płatnika (pracodawcę) ewidencji tego, gdzie nocują jego pracownicy, bez czego niemożliwe jest ustalenie, który z nich i w jakim zakresie skorzystał ze stworzonej przez pracodawcę możliwości skorzystania z zakwaterowania, a ponadto dla nałożenia na skarżącą obowiązku wykazania, w jakiej wysokości poszczególni zainteresowani uzyskiwali przychód z tytułu zakwaterowania za granicą w sporym okresie i konsekwentnie uwzględniania w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne.

Skarżąca zarzuciła także naruszenie prawa procesowego mającego istotny wpływ na wynik sprawy: art. 232 k.p.c. w związku z art. 7 Konstytucji oraz art. 217 Konstytucji w związku z art. 4 pkt 9 ustawy systemowej oraz art. 11 ust. 2 - 2b i 12 ust. 1-3 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, przez bezzasadne przyjęcie, że zasady rozkładu ciężaru dowodu w ramach postępowania cywilnego, znajdują bezpośrednie zastosowanie do spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych, których przedmiotem jest ustalenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, czyli postępowania odrębnego, którego istota sprowadza się do kontroli legalności postępowania organów administracji publicznej, co wyklucza przyjmowanie, że w postępowaniu takim, którego przedmiotem jest kontrola prawidłowości decyzji administracyjnej oraz poprzedzającego ją postępowania organu rentowego, możliwe jest przyjęcie rozstrzygania w oparciu o rozkład ciężaru dowodu, tj. przyjmowanie, że to osoba, względem której wydano decyzję administracyjną, zobowiązana jest wykazać, że „pozbawione umocowania prawnego hipotetyczne projekcje organu rentowego są błędne”, nie zaś że to organ rentowy zobowiązany jest do wykazania, że jego ustalenia - których substratem są zaskarżone decyzje ZUS - są zgodne z rzeczywistym stanem rzeczy. „Fakt zaś, iż projekcje dotyczące wysokości świadczeń, które miały rzekomo przypadać zainteresowanemu (na poszczególnych pracowników), nie miały nic wspólnego z rzeczywistością, a nadto nie posiadały oparcia w treści Rozporządzenia ZUS, tj. wymienionych w jego treści - legalnych - sposobach ustalania przychodu z tytułu tzw. „świadczeń w naturze”, był w istocie niekwestionowany w niniejszym postępowaniu i znajduje potwierdzenie w treści pisemnego uzasadnienia zapadłego wyroku”.

Skarżąca wniosła o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania „z uwagi na okoliczność, iż istnieje potrzeba wykładni przepisu art. 18 ust. 1 ustawy systemowej, w związku z art. 4 pkt 9) oraz art. 21 tejże ustawy, przy uwzględnieniu także postanowień art. 11 ust. 1 i ust. 2 - 2b i 12 ust. 1-3 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych”, w uzasadnieniu wskazując, że: „W ocenie skarżącego dyrektywy wykładni zawarte w wyroku Trybunału Konstytucyjnego, zaakceptowane już przez organy skarbowe, sądy administracyjne, a także przez sam organ rentowy w decyzji wskazanej powyżej, powinny zostać dostrzeżone

przez Sąd Najwyższy przy rozpoznawaniu wniesionej skargi kasacyjnej. Zmiana wykładni, w stosunku do przyjętych wcześniej poglądów orzecznictwa, pozwala bowiem, jak się wydaje, na rewizję dotychczas przyjętej linii, zezwalając na konstytucyjną i systemowo korzystną dla przedsiębiorców wykładnię przepisów stanowiących podstawę obciążeń publicznoprawnych, dokonywaną przy tym w pełnej zgodzie z przepisami ustawy systemowej”.

Skarżąca wskazała także, że wnosi o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania „wobec istnienia w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, które winno stać się przedmiotem uwagi Sądu Najwyższego - zasadnym jest bowiem wskazanie przez Sąd Najwyższy, jakie należy stosować kryteria, przy ocenie tego, czy świadczenie otrzymane przez pracownika, w związku ze świadczeniem pracy, stanowi przychód, o którym mowa w art. 18 ust. 1 ustawy systemowej w związku z jej art. 4 pkt 9) oraz art. 21 tejże ustawy, przy uwzględnieniu postanowień art. 11 ust. 1 i ust. 2 - 2b i 12 ust. 1-3 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, powiększający podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne czy też nie. W szczególności zaś Sąd Najwyższy powinien się wypowiedzieć co do tego, czy trzy kryteria, które Trybunał Konstytucyjny sformułował w uzasadnieniu wyroku z dnia 7 lipca 2014 r., wydanym pod sygn. akt K 7/13, a które przedstawiono w pkt I. powyżej, znajdują zastosowanie także na gruncie ustawy systemowej, ze szczególnym uwzględnieniem tego, jak należy oceniać to w czyim interesie spełniane jest świadczenie - tj. pracownika czy też pracodawcy”, a także „wobec istnienia w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, które winno stać się przedmiotem uwagi Sądu Najwyższego - zasadnym jest bowiem wskazanie przez Sąd Najwyższy, czy zasady ogólne związane z rozkładem ciężaru dowodu, uregulowane w art. 232 k.p.c., mogą być stosowane w postępowaniu odrębnym z zakresu ubezpieczeń społecznych, gdy przedmiotem rozstrzygnięcia jest ocena prawidłowości ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i rentowe, przy uwzględnieniu ogólnych norm art. 2 Konstytucji, art. 7 Konstytucji oraz art. 217 Konstytucji w związku z art. 18 ust. 1 oraz art. 4 pkt 9) ustawy systemowej oraz art. 11 ust. 2 - 2b i 12 ust. 1-3 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych.”.

W odpowiedzi na skargę organ rentowy wniósł o jej odrzucenie, ewentualnie

wydanie postanowienia o odmowie przyjęcia jej do rozpoznania, względnie o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wstępnie trzeba przypomnieć, że ograniczenia dopuszczalności wnoszenia skargi kasacyjnej wynikają z konstytucyjnej roli Sądu Najwyższego w systemie organów wymiaru sprawiedliwości. Zgodnie bowiem z art. 1 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 1254 ze zm.), rolą tego Sądu w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości pozostaje zapewnienie w ramach nadzoru zgodności z prawem oraz jednolitości orzecnictwa sądów powszechnych i wojskowych przez rozpoznawanie kasacji oraz innych środków odwoławczych, podejmowanie uchwał rozstrzygających zagadnienia prawne i rozstrzyganie innych spraw określonych w ustawach. Skarga kasacyjna nie jest więc (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia, gdy się weźmie nadto pod uwagę, że Konstytucja w art. 177 ust. 1 gwarantuje jedynie dwuinstancyjne postępowanie. Ewentualna możliwość dalszego postępowania, w tym postępowania przed Sądem Najwyższym, stanowi uprawnienie dodatkowe, które może zostać obwarowane szczególnymi przesłankami, w tym określonymi w art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Istotnym zagadnieniem prawnym w rozmiennieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotąd w orzecznictwie, którego rozstrzygnięcie może przyczynić się do rozwoju prawa. W konsekwencji nie można

uznać, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), jeśli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii przedstawianej w skardze i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP - wkładka z 2003 r. nr 13, poz. 5; z dnia 10 marca 2010 r., II UK 363/09, LEX nr 577467, z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468; z dnia 19 stycznia 2012 r., I UK 328/11, LEX nr 1215423; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 294/11, LEX nr 1214578).

Z kolei w przypadku przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., zachodzi on wtedy, gdy niejednolita wykładnia wskazanego przez skarżącego przepisu wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie bądź kiedy przepis ten nie doczekał się wykładni w kierunku wskazywanym przez skarżącego (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, LEX nr 42436, z dnia 15 października 2002 r., II CZ 102/02, LEX nr 57231).

Trzeba podnieść, że sformułowane przez skarżącą kwestie dotyczące kosztów zakwaterowania pracownika w kontekście przychodu ze stosunku pracy zostały już rozstrzygnięte przez Sąd Najwyższy, w tym również z uwzględnieniem tych wszystkich argumentów, które skarżąca przywołuje jako podstawę postulatu zmiany wykładni wynikającej z przyjętych wcześniej poglądów orzecznictwa. Mianowicie w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 10 grudnia 2015 r., III UZP 14/15 (OSNP 2016 nr 6, poz. 74) przyjęto, że pojęcie przychodu określone w art. 4 ust. 9 ustawy systemowej obejmuje wartość świadczeń ponoszonych przez pracodawcę z tytułu zakwaterowania pracowników i tym samym stanowi podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne w rozumieniu art. 18 ust. 1 tej ustawy. W szerokich wywodach uzasadnienia uchwały Sąd Najwyższy odniósł się także do wyroków Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 2 października 2014 r., II FSK 2387/12 (LEX nr 1521350) oraz z dnia 23 lipca 2015 r., II FSK 1689/13 (LEX nr 1758731), a także rozważań przedstawionych w uzasadnieniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 lipca 2014 r., K 7/13 (OTK-A 2014 nr 7, poz. 69). Stwierdził, że: po pierwsze, przepisy prawa, w tym przepisy bhp, nie obligują pracodawcy do zapewnienia pracownikowi miejsca zamieszkania, w którym będzie

zaspokajał swoje potrzeby bytowe; jest to sfera prywatna pracownika, realizowana poza godzinami pracy i poza dyspozycją pracodawcy, po drugie, udostępniona kwatery (lokal) nie jest „narzędziem” pracy, którego koszty obciążałoby pracodawcę, ale służy realizacji pozapracowniczych potrzeb życiowych (socjalnych), po trzecie, z perspektywy warunku niezbędnego do zgodnego z prawem wykonywania pracy (obciążającego pracodawcę) można mówić jedynie w aspekcie prawa pracownika do takiego wynagrodzenia, aby odpowiadało rodzajowi wykonywanej pracy (art. 78 § 1 k.p.) i było godziwe (art. 13 k.p.), a więc w przypadku pracy wymuszającej czasowe zamieszkanie pracownika poza jego centrum życiowym, wynagrodzenie powinno być tak ustalone, aby uwzględniało taki życiowo uciążliwy charakter pracy, po czwarte, dobrowolne przyjęcie od pracodawcy nieodpłatnego zakwaterowania leży w interesie pracownika mobilnego, gdyż uzyskuje on w ten sposób wymierną korzyść w postaci uniknięcia kosztów (przysporzenie majątkowe), które musiałby ponieść, skoro zdecydował się na wynikające z umowy o pracę „mobilne” miejsce pracy.

Z kolei gdy idzie o zagadnienie związane z rozkładem ciężaru dowodu (art. 232 k.p.c.), to to trzeba przypomnieć, że postępowanie dotyczące spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych jest wprawdzie postępowaniem szczególnym, wyodrębnionym w ramach Kodeksu postępowania cywilnego, ale jednak bezdyskusyjnie postępowaniem cywilnoprawnym. Odrębny charakter postępowania z zakresu ubezpieczeń społecznych nie wyłącza zatem zasady kontradyktoryjności w tych sprawach, w tym ciężaru dowodzenia swoich twierdzeń przez odwołującego się od decyzji organu rentowego (por. wyroki Sądu Najwyższego z 8 stycznia 2008 r., I UK 193/07, LEX nr 447681; z 8 lipca 2008 r., II UK 344/07, LEX nr 497701; z dnia 7 stycznia 2010 r., II UK 148/09, LEX nr 577847).

Skarżąca nie zdołała zatem wykazać, że zachodzi potrzeba rozpoznania jej skargi przez Sąd Najwyższy, wobec czego z mocy art. 398⁹ k.p.c., należało postanowić jak w sentencji. O kosztach postępowania kasacyjnego rozstrzygnięto po myśli art. 98 k.p.c. w związku z § 2 pkt 5 w związku z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2015 r., poz. 1804 ze zm. - brzmieniu obowiązującym do 26 października 2016 r.).

l.n